

SŁOWNIK

KOMPENDIUM WIEDZY NAUCZYCIELA I RODZICA

---

redakcja naukowa

Krzysztof Zajdel

Małgorzata Prokosz

wydawnictwo
adam marszałek

RECENZENCI

prof. zw. dr hab. Henryk Gradkowski
prof. nadzw. dr hab. Mirosław Kowalski

REDAKTOR PROWADZĄCY

Justyna Brylewska

REDAKTOR TECHNICZNY

Mirosław Głodkowski

KOREKTA

Zespół

PROJEKT OKŁADKI

Monika Sosińska

© Copyright by Wydawnictwo Adam Marszałek

Wszystkie prawa zastrzeżone. Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Żadna jej część nie może być reprodukowana jakimkolwiek sposobem – mechanicznie, elektronicznie, drogą fotokopii itp. – bez pisemnego zezwolenia wydawcy. Jeśli cytujesz fragmenty tej książki, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło

Toruń 2014

ISBN 978-83-7780-925-9

Wydawnictwo prowadzi sprzedaż wysyłkową:
tel./fax 56 648 50 70, e-mail: marketing@marszalek.com.pl

Wydawnictwo Adam Marszałek
ul. Lubicka 44, 87-100 Toruń, tel. 56 664 22 35, 56 660 81 60
e-mail: info@marszalek.com.pl, www.marszalek.com.pl
Drukarnia nr 2, ul. Warszawska 52, 87-148 Łysomice, tel. 56 678 34 78

O

Ocenianie (ang. *evaluation*).

Proces oceniania należy traktować jako działanie złożone, na które składają się takie czynności, jak: poznawanie, diagnozowanie, wartościowanie, podejmowanie decyzji o ocenie, formułowanie komu-

nikatu w formie zdania oceniającego, będącego informacją o podjętej decyzji i ewentualnym dalszym postępowaniu w związku z daną oceną. Czynność oceniania zachodzi w toku operacji myślowych, a zależna jest od wielu czynników, w tym: wieku, wykształcenia, zainteresowań, i przebiega w sposób mniej lub bardziej świadomy. Mówiąc o ocenie, ocenianiu, należy odnieść się do takich terminów jak np. wartość. Wartość to „coś”, co odpowiada preferencjom jednostki, ale także i szerszej grupie, np. społeczeństwu. Wówczas mówimy o wartościach indywidualnych oraz społecznych. Jest tu pewien dysonans, gdyż np. system szkolny utrwała w świadomości społecznej pewne wartości, niekoniecznie akceptowalne jednostkowo.

Na terenie szkoły występuje zazwyczaj kilka rodzajów ocen. Są to np.:

- Oceny moralne, w których zawarte jest wartościowanie postaw lub postępowania jednostki lub grup społecznych pod kątem ich zgodności z normami, zasadami czy obyczajami. Można też oceniać uczucia moralne (np. życzliwość).
- Oceny estetyczne, czyli wypowiedzi wartościujące, gdzie podstawą są przeżycia estetyczne. Ich przedmiotem są zazwyczaj dzieła sztuki, dzieła literackie, zachowania ludzi.
- Oceny intelektualne, to sądy wartościujące odnoszące się do innych sądów (naukowych). Przedmiotem są np. wynalazki, pojęcia, treści.
- Oceny egzystencjalne, czyli ocena, jako postawa wobec faktu, że coś istnieje, ma wartość. Ta ocena może być albo aprobująca, albo dezaprobująca.
- Ocena prakseologiczna, czyli taki rodzaj oceny, który nie wyraża uczuć, tylko informacje o przydatności lub nieprzydatności danego sposobu działania. Oceny prakseologiczne dotyczą osób działających, ich wytworów, metod, środków oraz innych czynników związanych z działaniem.
- Ocena metodologiczna, czyli wzorcowa, modelowa, kiedy jej celem będzie ukazanie wzorca procedury, np. ćwiczeń w jakimś podręczniku.

W pedagogice próbuje się racjonalizować postępowanie oceniające, aby ocena była niezależna i obiektywna od przedmiotu oceny. Dlatego stosuje się procedury oceniania. W psychologii mówi się o dwóch strategiach oceniania. Pierwsza to dawanie prymatu funkcji informacyjnej kosztem motywacji. Druga strategia, motywacyjna, polega na wzbogacaniu stosowanego schematu o dodatkowe kryteria, które spowodują, że nastąpi analiza konsekwencji oceny. Nauczyciele stosujący tę strategię mogą dysponować dwiema różnymi ocenami: jedna tylko na użytek własny (mówi się, że jest obiektywna), druga służy do poinformowania wychowanka; jej główną intencją ma być „dobro dziecka”.

Często pojęcie *oceniania* bywa zamiennie stosowane z pojęciem *wartościowania*. Ocena bywa określana jako „sąd wartościujący”; prócz porównania osiągnięć z wymaganiami ma także element osobistego ustosunkowania oceniającego do ocenianego. Aby porównać pojęcie *oceniania* i *wartościowania*, warto przytoczyć także definicję tego drugiego – „wartościowanie jest czynnością psychiczną, polegającą na stwierdzeniu, jakie wartości są właściwe, zdaniem osoby wartościującej, danym cechom, zachowaniom, stanom rzeczy, przedmiotom”. Z powyższych objaśnień wynika, że ocena odwołuje się do istniejących faktów, kryteriów, zasad, natomiast wartościowanie jest raczej automatycznym odruchem nacechowanym emocjonalnie, popartym często wnioskowaniem na podstawie uproszczonych schematów myślowych. Niemniej jednak tak jak zamiennie używane są te pojęcia, tak często oceny dokonuje się na podstawie wartościowania, dlatego warto w tym miejscu prześledzić proces wartościowania.

Każda informacja, która dociera do nas z otoczenia, którą spostrzegamy, jest poddana na ogół szybkiemu i jednoznaczniemu wartościowaniu. Dokonywanie tego typu oceny jest niezbędne, aby człowiek mógł nabrać orientacji w świecie, który go otacza, a więc spełnia funkcję adaptacyjną. Pozwala to również na przyporządkowanie danego spostrzeżenia, obiektu do jednej z dwóch podstawowych kategorii – pozytywnej lub negatywnej. Proces ten przebiegać

może na podstawie minimalnej ilości posiadanej na dany temat wiedzy. W związku z tym wartościowanie ma zasadniczą wadę – pozwala dzielić świat, ludzi, zdarzenia w sposób jednoznaczny, czarno-biały, przy pominięciu rzeczywistych faktów pozwalających na zachowanie obiektywizmu. Wobec tego opierając swoją opinię na wartościowaniu, czyli tak naprawdę na pierwszym wrażeniu, dokonujemy często niesłusznej, niesprawiedliwej oceny.

Uczenie jest pierwotne, zaś ocenianie wtórne. Sprawdzając osiągnięcia uczniów, upewniamy się, czy uzyskali oczekiwane efekty osiągnięcia. Warto też zwrócić uwagę na zróżnicowanie osiągnięć uczniów. Różnicowanie osobowości, uzdolnień i osiągnięć między ludźmi jest podstawą psychologii różnic indywidualnych. Ta dyscyplina naukowa wytworzyła psychometrię – metodologię pomiaru różnic psychologicznych. Dlaczego dla nauczyciela ważne jest, aby mógł określić, na ile uczniowie uzyskali określone osiągnięcia? Na to pytanie sugeruje się trzy możliwe odpowiedzi:

1. Uczeń potrzebuje informacji o wyniku uczenia się. Co prawda sam jest w stanie określić: co wie i co nie wie, ale jego przypuszczenie będzie wątpliwej jakości, gdyż nie jest w stanie „ogarnąć” przedmiotu kształcenia jako pewnej całości.
2. Nauczyciel potrzebuje informacji o wyniku uczenia się, a także stałego dopływu informacji o wynikach swoich działań, aby skutecznie kierować przebiegiem uczenia się danego przedmiotu przez uczniów.
3. Społeczeństwo potrzebuje wykształconych kadr pracowniczych o dokładnie sprawdzonych kwalifikacjach

Ustanawiając jakiegokolwiek hierarchie osiągnięć uczniów, trzeba zawsze spodziewać się, że znajdą się tacy uczniowie, których osiągnięcia zaburzą ten porządek. Tak jest ze wszystkimi taksonomiami celów kształcenia i wielopoziomowymi standardami.

Ocenianie szkolne ma wymiar etyczny, co oznacza, że podlega wartościowaniu w kategoriach dobra i zła moralnego. Takie wartościowanie jest silnie uzależnione od systemu dydaktycznego, ale można w nim znaleźć zagadnienia wspólne i znaczące dla oceniania

osiągnięć uczniów. Etyka zawodowa nauczyciela to zazwyczaj ogół norm moralnych zawartych w jego systemie dydaktycznym.

Opracował: Krzysztof Zajdel

Literatura

Black P., Harrison Ch., Lee C., Marshall B., Wiliam D., *Jak oceniać, aby uczyć?*, CEO, Warszawa 2006.

Kosińska E., *Ocenianie w szkole*, Rubikon, Kraków 2000.

Niemierko B., *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, WSiP, Warszawa 2002.

Seligman M., Reivich K., Jaycox L., Gillham J., *Optymistyczne dziecko*, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 1997.

Wojciszke B., *Procesy oceniania ludzi*, Wydawnictwo Nakom, Poznań 1991.